

SENOSIOS KRETINGOS PARAPIJOS KAPINĖS

Julius KANARSKAS

Svarbus Kretingos praeities pažinimo šaltinis – beveik miesto centre, netoli Pranciškonų vienuolyno ir bažnyčios esančios senosios parapijos kapinės. Jos tarsi knyga, kurią sklaidydamas gali rasti daug vertingų mūsų istorijos ir kultūros žinių.

Kapinės nėra pačios seniausios Kretingoje – pradėjo veikti tik XVIII a. pabaigoje. Iki tol kretingiškieji savo artimuosius laidojo priešingame Akmenos krante, – išlikusioje, maro kapeliais vadinamoje dalyje ir šiandien tebestovi koplytėlė su ornamentuotu kryželiu ir Švč. Mergelės Marijos skulptūra. Be to, Kretingoje pastačius katalikų bažnyčią, 1619 m. šventoriuje buvo pašventintos bažnytinės kapinės. Dar vėliau, kai 1795 m. valdžia uždraudė laidoti kaimų bei bažnytinėse kapinėse ir paliepė atokiau nuo bažnytkaimių įsirengti parapijos kapines, šį nurodymą vykdydami, pranciškonai observantai nedirbamoje žemėje ties Akmenos ir Pastauninko santaka atidarė naujas kapines.

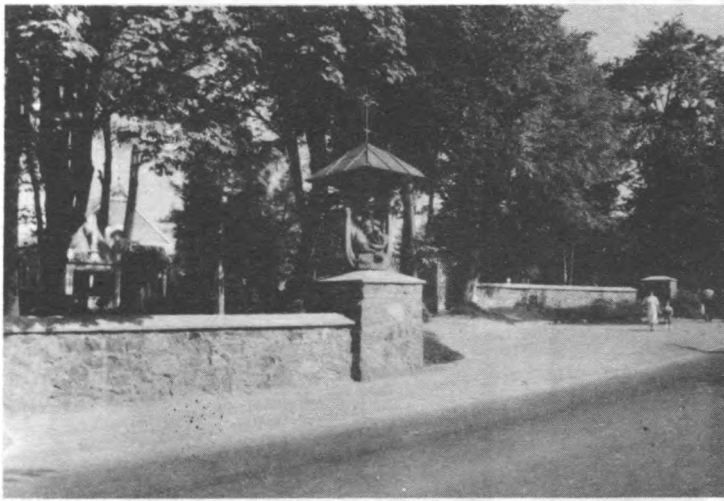
Kapinės yra aukštumoje. Jos vakarinę papėdę skalauja Akmena, pietinis šlaitas leidžiasi į santakos slėnį, šiaurėje riboja gili dauba, o rytuose – Vilniaus gatvė, arba kelias iš dvaro į bažnyčią ir miestą.

XIX a. pradžioje kapines juosė akmenų mūro tvora,¹ kuri paskutinį kartą rekonstruota 1990 m. Nuo gatvės pusės įrengti ir tarp plytų mūro kolonų įtaisyti kaltiniai geležiniai vartai ir dveji varteliai. Nuo jų atokiau yra dar vienas įėjimas.

Į kairę nuo pagrindinių vartų ant tvoros stovi šv. Jurgio skulptūra (1 il.), 1990 m. išdrožta tautodailininko R. Puškoriaus ir pastatyta koplytėlės vietoje. Antra koplytėlė kyšo virš tvoros kitapus vartų. Skulptūrų būta medinių, su ornamentuotais kryželiais ir šventųjų skulptūrėlėmis (2 il.)

Vienuolyno vizitacijos aktai ir inventoriai bei 1854 m. miestelio sklypų planas² liudija, kad katalikai ilgą laiką naudojo tik pietinę kapinių dalimi. Tai patvirtina ir čia esanti koplyčia bei susitelkę seniausi memorialiniai paminklai – antkapiai, kryžiai.

Nuo 1839 m. vienuolyno inventoriuose ir vizitacijos aktuose minima akmenų mūro koplyčia, kurioje buvusi Švč. Mergelės Marijos skulptūra, medinis Nukryžiuotojo altorius ir vargonėliai (manoma, kad ją mūrįjo 1831 – 1839 m.)⁴. Iki tol stovėjusi medinė koplytėlė su Švč. Marijos skulptūra³. 1857 m. koplyčioje atsirado ir Šv. Jurgio altorius,⁵ perkeltas iš bažnytinių kapinių senosios Šv. Jurgio koplyčios. Nuo tada naujajai koplyčiai suteiktas Šv. Jurgio titulas (3 il.). Čia šarvojo mirusiuosius, laikė už juos mišias. 1941 m. nudegus bažnyčiai, kelis mėnesius koplyčioje vyko pamaldos.

1 il. Senosios parapijos kapinės. Fot. A. Lūža 1992 m.

1944 m. spalio 10 d. į Kretingą įsiveržusi sovietinė armija koplyčią apgriovė, o griuvėsiai ilgus metus riegsojo neliečiami. Tik statinį gražinus religinei bendruomenei jos vadovo S. Rumeikos rūpesčiu koplyčia atgimė, architektas Edmundas Giedrimas parengė atstatymo projektą.

Nuo koplyčios vartų link abipus pagrindinio tako buvo laidojami parapijiečiai: pietinėje pusėje vienuoliai, šiaurinėje pasauliečiai. Garbingiausiems kapo vietą parinkdavo prie pat tako.

Senosiose Kretingos kapinėse labiausiai gerbiamas ir net sunkiausiai okupacijos metais nebuvo pamirštas mokslininko pranciškono T. Ambrozijaus Pabrėžos kapas.

Kunigas Jurgis Pabrėža 1816 m. gruodžio 8 d. įstojo į vienuolyną ir pasirinko vienuolišką tėvo Ambrozijaus vardą. Mokytojavo

3 il. Šv. Jurgio koplyčia. Dail. G. Bagdonavičius, 1924 m. piešinys (KMF).

parapinėje mokykloje, buvo vyresnioju vienuolyno pamokslininku, daugiausia dėmesio skyrė teologijos, botanikos ir medicinos studijoms. Mokslininkas surinko aštuonių šimtų rūšių augalų herbarą, parašė pirmą botanikos vadovėlį žemaičių tarme, sudarė žemaičių ir lotynų kalbų botanikos terminų žodyną, parengė sisteminės botanikos vadovą „Taislius auguminius“. Laisvalaikiu savo celėje paties pasigamintais vaistais gydė žmones. Baigdamas septyniasdešimt aštuntuosius metus, tėvas Ambrozijus mirė. Ant kapo vienuoliai pastatė akmeninį kryžių ir iškalė užrašą: „Praed. Ambrosius Pabreza. 15 ian 1771. Vixit 79. an. obiit 30 oct. 1849“.

Žmonės Pabrėžą laiko šventuoju. Jie teigia, kad prie jo kapo apsižadėjęs pasveiko ne vienas ligonis. 1933 m. vienuolyno gvardiono tėvo Augusto Dirvelės rūpesčiu ant kapo pastatyta pseudogotikos stiliaus mūrinė koplytėlė su vienuolio ir angelų skulptūromis (4 il.).

2 il. Buvusi kapinių tvoros koplytėlė (Lietuvos nacionalinio muziejaus fondai, neg. Nr. 13430; skelbta leidinyje „Lietuvių liaudies menas: Mažoji architektūra. – V., 1990. – Kn. 2.)

Kartu su Pabrėža gyveno 1814 m. į Kretingą iš Prūsijos atvykęs vienuolyno vikaras, o nuo 1827 m. – definitorius tėvas Simonas Grossas.⁷ Būdamas vokiečių, jis gerai išmoko vietinių žmonių kalbą ir prieš pat mirtį parašė žemaičių gramatiką „Kalbrieda Ležuve Zemaytyszka“ su lenkų–žemaičių kalbų žodynėliu.⁸ Mirė 1835 m., palaidotas Kretingoje. Kapo vieta nežinoma.

Šalia Pabrėžos kapo stovi ketaus kryžius su lotynišku užrašu: „Ex-Minister Provincialis Ord. Bernardinorum Dominicus Szukiewicz 1800–1876 Mai 20 die“. Tai pranciškonų observantų (dar vadinamų bernardinais) ordino Lietuvos Šv. Kazimiero provincijos, kurią rusų valdžia 1842 m. panaikino,⁹ paskutiniojo provincialo D. Šukevičiaus kapas.

Senosiose kapinėse palaidotas 1848 m. Kretingoje miręs pranciškonų observantų Lietuvos, Baltarusijos ir Voluinės provincijų provincialas tėvas Henrikas Skačkovskis.¹⁰

Kitapus Pabrėžos kapo, tarp keturių aukštų ir senų medžių, stūkso žemėn susmegusi didelė antkapinė akmenų plokštė, po kuria ilsisi vienuolyno gvardiono tėvo Silvestro Stanevičiaus, mirusio 1856 m., palaikai.¹¹ Jam teko vadovauti vienuolynui tais sunkiais laikais, kai po 1831 m. sukilimo pranciškonus užgriuvo rusų valdžios rūstybė ir buvo panaikinta Lietuvos provincija.

Tarp tėvo Stanevičiaus kapo ir koplyčios styro ketaus kryžius su užrašu lenkų kalba: „X. Michal Julian Wolonczew-“

ski. Umarl 30 marca 1859 roku mając lat 64“ (5 il.) Tai Žemaičių vyskupo Motiejaus Valančiaus vyriausiojo brolio Mykolo kapas. Jis 1820 m. tapo pranciškono tėvu Julijonu ir likusį gyvenimą paskyrė Kretingos bažnyčiai bei vienuolynui.¹²

Kryžiai su lotyniškais užrašais liudija, kad čia palaidoti vienuoliai (6 il.): „R. P. GREGORIUS JWASZKIEWICZ Ord S. Francisci de observantis 1808. +. 1887. Octobris 21 d.“, „R. P. Sylvanus GIMUTT Ord Minor. S. Francisci de observantia. Vixit An 66 + 1871 Martii 16 Die“, „A. R. Pr. CYRUS SUCHOMELL Praedicator Generalis Pater Provinciae Aggregatus Vicarius Conventus Kretyng. 1800 + 1879. Aprilis 5.“, „R. Pr. Syphronius Żabakiewicz Vicarus Conventus Kretyngensis 1800 + 1877. Novembris 19. die“. Tai vienuolyno kunigai bei vikarai, daug pastangų skyrę paskutiniam Lietuvoje pranciškonų observantų vienuolynui išsaugoti. Tėvas Silvanas Gimbutas 1864 m. į Kretingą atvyko iš rusų uždaryto Dotnuvos bernardinų vienuolyno.¹³

Įdomūs mūsų kalbos raidai pažinti yra vienuolių ir pasauliečių antkapinių kryžių memorialiniai tekstai žemaičių tarme. Jie tuo labiau vertingi, kad lieti lietuviškos spaudos draudimo metais. Keletas iškalbingų užrašų: „Czionaj ylsas kunas Kuniga Odoryka Laurynawiczes zok. K. K. Bernardinu Kursaj pargiwenis ant swieta 57 metus pasimiry 9 die no Lapkryste mienese Ejnantin pro szali prasz sukaltbiety po 3 amzina atilsi“, „Stanislaus Jazdauskis Numyri Kaszutie Darbie nu parakwe metunsis 1830 mienese aprylie 15-a dieno Praszau sukaltbietie už duszy ano po trys Swejka Maryja“, „Cze ilsas kunas S. P. Juzapa Pawlawsky. Pargiwenys 76. metus mirus waseria 1872 metusy. Praejnatio prasz, kad ne užmyrsztu duszys jo“, „Czionaj Omzyns Atylsis Jozapa 1856 m. 31 Liepos, yr Weronikas 1874 m. 29 Kowa, Styrbawiczu Pakajus Jums Milausy Gimditoje“, „S. P. BARBORA LUNKUTALY Gimy 26. Waseria 1854 m. Numiry 4. Birzèle 1870 m. Ko werkat Tiewaj nemiry mergaity ale mikt. Pawadinta ira idant neteibes ne prazuditu duszys Jos“, „Diewów Duszy adawys Tal-

4 il. J. A. Pabrėžos paminklas koplytėlė. 1933 m. Fot. A. Lūža 1990 m. (KMF Nr. 16047)

J. A. Pabrėžos kapas. 1849 m. Fot. J. Mickevičius 1962 m. (KMF Nr. 13115)

5 il. Pranciškono tėvo Julijono Volončevskio (vyskupo M. Valančiaus brolio) kapas. Fot. A. Lūža 1991 m. (KMF, Nr. 16710).

montas Wyncyntas, Guł cze palaydotas at Szwėtos wyitas. Pargiwenys 72 metu at Swieta, Aprinka lig Sudnos Dyinos tą wieta Metusy 1856 Mienesie Baładi Dyino 11. – Skaytitoiaw raszta to, Ne užmyrszk Duszys jo“, „Ant tos wietas palajdota S. P. Apolonija Jucali Andrzejewskieny pargiwenusi 38 metus ant swieta 1876 m. mienesia Waseria 20 dieno Diewuj duszy adawusi“ ...

Kad ketaus kryžius su užrašais liejo Prūsijoje, Klaipėdoje, liudija ant vieno kryžiaus išskaitomas liejyklos pavadinimas: „E. Ongley Memel“. Ant visų – XIX a. antrosios pusės datos.

Kapinėse yra išlikusių keletas didelių tašyto akmens antkapinių plokščių, ženklinančių eksprovinciolo T. H. Skačkovskio, gvardiono T. S. Stanevičiaus, kunigo Florontino Moravskio, Jono Karmelitos kapus (XIX a. vidurys – XX a. pradžia).

Dėmesį patraukia kapinių tako šiaurinėje pusėje esantys Kretingos apylinkių dvarininkų ir bajorų granito ir marmuro akmens paminklai. Netoli jėjimo yra bajorų Šalkauskių šeimos kapavietė, apjuosta tvorele – akmens stulpeliai ir geležinė grandinė (7 il.). Juodo akmens antkapiniame paminkle iškalinėta: „GROBY RODZINY SZOŁKOWSKICH. IGNACY + R. 1870 ZYL LAT 69

montas Wyncyntas, Guł cze palaydotas at Szwėtos wyitas. Pargiwenys 72 metu at Swieta, Aprinka lig Sudnos Dyinos tą wieta Metusy 1856 Mienesie Baładi Dyino 11. – Skaytitoiaw raszta to, Ne užmyrszk Duszys jo“, „Ant tos wietas palajdota S. P. Apolonija Jucali Andrzejewskieny pargiwenusi 38 metus ant swieta 1876 m. mienesia Waseria 20 dieno Diewuj duszy adawusi“ ...

Kad ketaus kryžius su užrašais liejo Prūsijoje, Klaipėdoje, liudija ant vieno kryžiaus išskaitomas liejyklos pavadinimas: „E. Ongley Memel“. Ant visų – XIX a. antrosios pusės datos.

Kapinėse yra išlikusių keletas didelių tašyto akmens antkapinių plokščių, ženklinančių eksprovinciolo T. H. Skačkovskio, gvardiono T. S. Stanevičiaus, kunigo Florontino Moravskio, Jono Karmelitos kapus (XIX a. vidurys – XX a. pradžia).

Dėmesį patraukia kapinių tako šiaurinėje pusėje esantys Kretingos apylinkių dvarininkų ir bajorų granito ir marmuro akmens paminklai. Netoli jėjimo yra bajorų Šalkauskių šeimos kapavietė, apjuosta tvorele – akmens stulpeliai ir geležinė grandinė (7 il.). Juodo akmens antkapiniame paminkle iškalinėta: „GROBY RODZINY SZOŁKOWSKICH. IGNACY + R. 1870 ZYL LAT 69

ANASTAZIA + R. 1906 ZYLĀ LAT 62 PAWEŁ + R. ZYLĀ LAT 36“.

Bajorai Šalkauskiai valdė tarp Kretingos ir Rūdaičių esantį Senkų kaimą. Sodyba išlikusi. Istoriko Juozo Mickevičiaus duomenimis, Ignas Šalkauskis (Ignacy Szolkowski) per 1831 m. sukilimą aktyviai dalyvavo kovose dėl Palangos.¹⁴

Arčiau koplyčios vienoje eilėje išsidėstę dvarininkų Parčevskių giminės antkapiniai paminklai, liudijantys, kad anksčiausiai (1879 m.) čia palaidota Kazimiera Parčevska, o vėliausiai (1922 m.) – Vincentas Parčevskis.

Parčevskiai – XIX a. – XX a. pr. netoli Kretingos buvusio Mišučių ir Jokūbavo dvarų savininkai. Per žemės reformą netekę Mišučių, jie buvo priversti atsisakyti ir Jokūbavo dvaro, kurį 1926 m. įsigijo prezidentas Aleksandras Stulginskis. Po reformos daktaras Karlas Parčevskis apsigyveno Stančių dvarelyje (netoli Jokūbavo), iš kurio 1941 m. birželio 14 d. jį su žmona Elena ir dukra Irena Diliene ištrėmė į Sibirą.¹⁵

Atokiau nuo tako stovi iš metalo apie 1879 m. lietas plokščios koplytėlės pavidalo neogotikos stiliaus įdomus Juozapo Stančiko paminklas (8 il.).

Į šiaurę nuo pagrindinių vartų yra Nagevičių šeimos kapavietė. Čia palaidoti gydytojo, archeologo, žymaus visuomenės veikėjo generolo Vlado Nagiaus Nagevičiaus tė-

6 il. Ornamentuotas ketaus kryžius prie pranciškono C. Suchomelo kapo.

Fot. A. Lūža 1992 m. (KMF Nr. 16732).

7 il. Bajorų Šalkauskių šeimos kapavietė.

Fot. A. Lūža 1991 m. (KMF Nr. 16414).

vai, seserys, teta, močiutė. Generolo mama Marija Magdale-na Eitavičiūtė-Nagevičienė, visuomenės švietėja ir lietuviškos spaudos platintoja, 1904 m. Kretingoje atidarė vieną iš pirmųjų provincijoje lietuviškos spaudos ir knygų knygynėlių, bendravo su lietuvių kultūros veikėjais – J. J. Palukaičiu, P. Višinskiu, M. Zauniūte.¹⁶ Mirė 1927 m. Sūnus prie motinos kapo pastatė medinį stogastulpį (9 il.), kuris 1991 m. Kretingos muziejaus rūpesčiu atstatytas (projekto autorė dailininkė L. Skačkauskaitė, meistras taitodailininkas R. Puškorius).

Kapinėse išliko tarpukariu bei pirmaisiais pokario dešimtmečiais statytų paminklų. Jie yra labai panašios formos, užsi- baigiantys kryžiumi, iš akmens arba betono. Išsiskiria advokato J. Kentros šeimos kapavietės mauzoliejiaus raudono marmuro paminklas (10 il.). Čia palaidota advokato žmona (portretinio bronzinio bareljefo autorius dailininkas skulptorius Br. Pundzius, paminklą tašė Bajorų sunkiųjų darbų kalėjimo kaliniai).

Paminėtinas Nepriklausomybės kovose žuvusių karių kapas su vienas greta kito stovinčiais kryželiais, būdingais Lietuvos savanorių kapams (11 il.). Čia palaidoti Kretingos komendantūros kuopos viršila Petras Vilunis iš Telšių apskrities Alsėdžių valsčiaus, antrojo pėstininkų pulko eiliniai J. Pavilionis ir Jonas Čičinskas, kilęs iš Rokiškio apskrities Obelių valsčiaus.¹⁷

Išlikę memorialiniai paminklai liudija, kad pirmieji akmeniniai antkapiai ir kryžiai pradėti statyti apie XIX a. vidurį. Seniausiais laikytini – akmens plokštė ant T. H. Skačkovskio ir akmeninis kryžius ant T. A. Pabrėžos kapų (1848–1849). Vėliau išplito Klaipėdoje lieti ornamentuoti ketaus kryžiai, o nuo XX a. pradžios vėl įsigali akmeniniai paminklai, itin populiarūs ir mūsų dienomis. Kad prieš memorialinius paminklus iš akmens statyti ažuoliniai kryžiai, liudija vienuolyno inventoriuose ir vizitacijos aktuose esantys kapinių aprašymai.

Puošnius ornamentuotus, bet kuklius, t. y. paprasto darbo, kryžius, stogastulpius ir kitus mažosios architektūros paminklus paprastai statė neturtingi parapijiečiai. Deja, iki mūsų laikų išliko tik vienas kitas.

Iš XIX a. vienuolyno dokumentų matyti, kad kapinėse stovėjo du akmens mūro stogastulpiai su medinėmis polichromuotomis ir paaukuotomis liaudies meistrų darbo Švč. Mergelės Marijos ir Šv. Jono Krykštytojo skulptūromis. Galbūt čia turimos omeny minėtosios ant kapinių tvoros specialiai paaukštintos koplytėlės?

Už katalikų pietinio kapinių sektoriaus, šiaurinėje kapinių dalyje, laidojo stačiatikius. Katalikai nepageidavo, kad kitatikius laidotų kartu, todėl 1873 m. pasirodžius Vilniaus generalgubernatoriaus įsakymui dėl atskirų stačiatikiams kapinių steigimo jam pavaldžioje gubernijoje¹⁸ Kretingos stačiatikiai savo mirusiuosius pradėjo laidoti prie Gargždų kelio, šalia evangelikų liuteronų kapinių.

Tad XIX a. pabaigoje katalikams atiteko ir šiaurinė senųjų parapijos kapinių dalis. Tiesa, čia, pačiame pakraštyje, palikta vadinamoji nešventinta

žemė savižudžiams, nuo bažnyčios atskirtiesiems, žmogžudžiams, negyviems gimusiems arba be krikšto mirusiems kūdikiams.¹⁹ Senieji žmonės pasakoja, kad šioje vietoje dažnai vaidenasi...

Senosios parapijos kapinės veikė iki XX a. septintojo dešimtmečio vidurio. Pokariu susiklosčiusių tradicijų nebesilaikyta: kretingiškiai ir aplinkinių vietovių gyventojai pradėjo laidoti ne tik tuščiuose plotuose, bet ir senų apleistų kapų vietoje. Naujus kapus supylė ir Parčevskių šeimos kapavietėje, vienuolių laidojimo sektoriuje ir kitur.

1893 m. grafas A. Tiškevičius priešais senąsias kapines pastatė neogotikos stiliaus šeimos koplyčią (projektavo architektas Karlas Štrandmanas), ir čia pradėjo veikti naujosios parapijos kapinės, kurias 1913 m. tikintieji apjuosė plytų ir akmenų mūro tvora su neogotikiniais ir neobarokiniais vartais. Senąsias ir naujasias kapines atskyrė Vilniaus (seniau Darbėnų) gatvė.

Kai miesto kapines įrengė Padvarių kaime (ten dabar laidojama), senąsias parapijos kapines uždarė ir apleido. Valdžia kėsinosi išvis jas sunaikinti, tačiau nespėjo. Atgimimo banga 1989 metais bei visuomenės nuomonė rajono vadovų užmačius įveikė, ir kapinėse vėl leista laidoti. Beje, tų pačių metų rudenį kretingiškiai kapines sutvarkė, o lapkričio 1 d. ant pagrindinio jų tako priešais koplyčią pašventino ir atidengė bene Lietuvoje pirmąjį paminklą lietuvių tautos kančioms atminti (projekto autorius architektas E. Giedrimas).

1991 m. pabaigoje šalia koplyčios palaidotas ir Kretingos miesto garbės pilietis kraštotyrininkas Ignas Jablonskis, iškentęs tremtinio dalią, tyrinėjęs miesto ir aplinkinių rajonų archeologijos paminklus, etnografines sodybas, po karo atkūręs Kretingos muziejų, apie savo gimtąjį Budrių kaimą (Skuodo r.) parašęs monografiją.

1992 m. kapinėse palaidoti pokario rezistentai, 1946–1953 metais žuvę už Lietuvos laisvę. Jiems atminti kretingiškiai pastatė kuklų antkapinį paminklą (autorius ir architektas E. Giedrimas) (12 il.).

Deja, kaip ir visoje Lietuvoje, nepavyko sustabdyti vadinamosios akmens invazijos. Didžioji senųjų kapinių dalis panaši į naujasias. Tik nedidelėje salcelėje abipus pagrindinio tako ir aplink Pabrėžos kapą pavyko išsaugoti senųjų kapinių vaizdą.

8 il. Neogotikinio stiliaus antkapinis paminklas koplytėlė (Juozapo Stanėiko kapas). XIX a. antroji pusė.

Fot. A. Lūža 1991 m. (KMF Nr. 16410).

NUORODOS:

1. Kretingos muziejaus fondai (toliau –KMF) Nr. P6290. L. 70.
2. KMF, inv. Nr. 34.
3. KMF, Nr. P 6290; Lietuvos Mokslų Akademijos bibliotekos rankraščių skyrius (toliau – MABR), f. 39, s. v. 96, 107, 110.
4. MABR, f. 39, s. v. 23, 116, 121.
5. Ten pat, s. v. 23. L. 18v.
6. Plačiau apie T. Ambrozijų Pabrėžą Lietuvos Katalikų Mokslo Akademijos 1993 m. Romoje išleistoje T. Viktoro Gidžiūno, O. F. M. monografijoje „Jurgis Ambraziejus Pabrėža (1779–1849)“.
7. MABR, f. 39, s. v. 110, L. 13v–14.
8. Biržiška V. Aleksandrynas. –V., 1990. –T. 2. –P. 322.
9. Bažnytinė apžvalga. –1914 m. –Nr. 6. –P. 81.
10. Valančius M. Raštai. –V., 1972. –T. 1. –P. 206.
11. T. Justinas Vaškys, O. F. M. Pranciškonai Kretingoje. – Kretinga, 1940. –P. 64, 66.
12. Valančius M. Pastabos pačiam sau. –Klaipėda, 1929. –P. 8.
13. Ten pat. –P. 97.
14. Mickevičius J. Kretingiečiai 1831 m. sukilime. –Kretinga, 1971. –Mašinraštis, saugomas Kretingos muziejaus moksliniame archyve.
15. 1941–1952 metų Lietuvos tremtiniai. –V., 1993. –Kn. 1. –P. 450.

9 il. Generolo V. Nagevičiaus pastatytas stogastulpis prie motinos Marijos Magdalenos Nagevičienės kapo.

Fot. J. Mickevičius 1963 m. (KMF Nr. 13353).

THE OLD PARISH CEMETERY IN KRETINGA

Julius KANARSKAS

The old cemetery of Kretinga is almost in the central part of the town available from the end of the eighteenth century is like the book of reference of our history and culture.

Visitation statements and inventory of the abbey also the distribution of plots, as indicated on the town's map of 1854, testify to the fact that only the southern part of the cemetery was used by Catholics for a long time. The chapel and the oldest memorial monuments concentrated round the chapel confirm the fact.

From the chapel towards the gate on both sides of the path parishioners, i.e., monks and laymen were buried. The most honourable people were buried along the edges of the path.

The grave of the priest Jurgis Pabrėža (father Ambrozius) (1771-1849) is mostly respected. It was not even forgotten during the most difficult years of occupation. The elder preacher of the abbey devoted all his powers to the studies of medicine and botany. He wrote the first manual of botany in the Žemaičiai (Samogitian) dialect. At his leisure time he

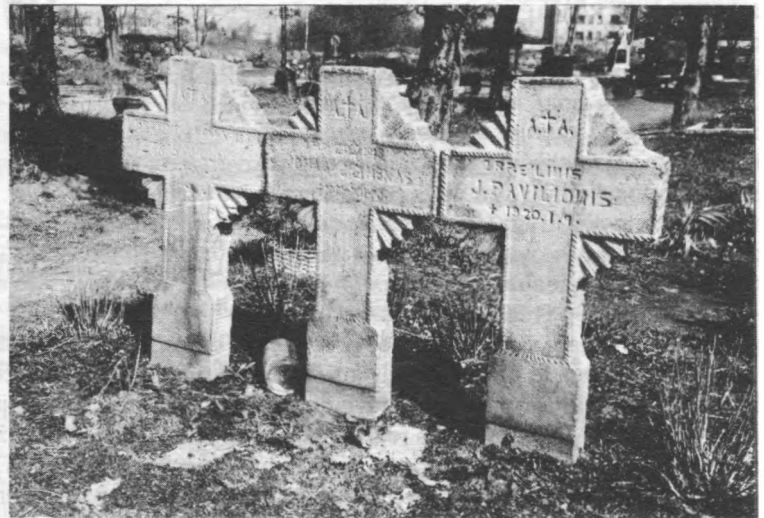
10 il. Kentrų šeimos kapavietė.

Fot. A. Lūža 1991 m. (KMF Nr. 16412).

12 il. Paminklas žuvusiems už Lietuvos laisvę 1946–1953 metais (projekto autorius archit. E. Giedrimas).

Fot. A. Lūža 1992 m.

11 il. Nepriklausomybės kovose žuvusių savanorių kapas.

Fot. A. Lūža 1991 m. (KMF Nr. 16708).

16. Raguotienė G. Knygnai XX a. pradžios Lietuvoje // Knygnešys. –1990. –Nr. 2. –P. 42–44; Raguotienė G. Šviesi vieta Kretingoje // Švyturys. –1991. –Gegužės 14 d.
17. Savanorių žygiai / Red. P. Ruseckas. –V., 1991. –P. 324, 343.
18. MABR, f. 12, s. v. 930, L. 7–8, 39.
19. Navickas B., Kanarskas J., Mukienė D. Kretingos kapinės // Pajūrio naujienos. –1994. –Nr. 11.

healed people of diseases with the cures made by himself. To this day he is called the saint by Kretinga people. Many distinguished men for culture are laid to their rest in the cemetery. They are Father Simonas Grosas from Prussia, Samogitian Bishop Motiejus Valančius' brother Mykolas (Father Julijonas), families of landowners and noblemen, the general Vladas Nagius-Nagevičius' close relatives, many fighters for independence, public enlighteners and cultural workers.

Significant tomb monuments, i.e., grave stone plates, sculptures, crosses (though simple in work) decorated with ornaments, roofed poles and monuments of small architecture. (Unfortunately in later-times the so-called stone cult invasion was not stopped here.) In order to get acquainted with the evolution of our language one can find very interesting memorial texts on the gravestone crosses in the Žemaičiai (Samogitian) dialect.

In the years of revival the desolated cemetery was put in order and saved from functionaries' wish to close it. People of Kretinga were, perhaps, the first in Lithuania who unveiled the monument in memory of the torment of Lithuanians (the architect and the author of the project Edmundas Giedrimas). Ignas Jablonskis, the archaeologist, the deportee, the regional ethnographer, the honourable man of Kretinga was buried near the chapel in 1991.